

Oorlogsverklaring

De adviezen van de commissie Muziek van het *Nederlands Fonds voor de Podiumkunsten*+ [NFPK+] over de meerjaren-aanvragen van de ensembles zijn een regelrechte oorlogsverklaring aan de hedendaagse muziek. Deze oorlogsverklaring komt niet uit de lucht vallen maar is onderdeel van een strategie over langere termijn, waarvan de oprichting van dit fonds onderdeel uitmaakt. En daarmee is zij een oorlogsverklaring aan de kunstmuziek als geheel. Wie niets ontziend de knoppen van de boom wegsnoeit, doodt de boom, met wortel en al.

Enkele feiten

1. De adviezen van het NFPK+ leiden tot een ongekende kaalslag onder de ensembles. Er blijven er slechts vier over die zich uitsluitend richten op hedendaagse muziek. Alle ensembles die electro-akoestische c.q. interdisciplinaire muziek, onderzoek, vernieuwing en ontwikkeling als uitgangspunt hebben, worden geliquideerd. Maar ook een van de belangrijkste orkesten van barokmuziek (Ton Koopman).
2. De adviezen van de commissie Muziek staan haaks op die van de commissie Compositie. Twee van de commissie van hetzelfde fonds geven tegenstrijdige adviezen.
3. Vanaf de oprichting van het *Fonds voor de Scheppende Toonkunst* hebben ambtenaren op het departement dit fonds continu gepoogd het functioneren ervan te frustreren. Hiervan zijn talloze voorbeelden beschikbaar in het archief van de voormalige directeur Henriëtte Kropman. Deze vaststelling is noodzakelijk om aan te tonen dat de recente ontwikkelingen m.b.t. de ensembles niet op zichzelf staan.
4. De kaalslag rond de hedendaagse muziek heeft een geschiedenis. Enkele voorbeelden: de opheffing van de twee orkesten die uitvoering van hedendaagse muziek hoog in het vaandel hadden staan, te weten het *Noord-Hollands Philharmonisch Orkest* en het *Radio Kamer Orkest*, de afkalving van de programmering van Radio 4, de pogingen om de NPS – een belangrijke programmeur van hedendaagse muziek – af te schaffen, het wegsaneren door invoering van onmogelijk op te brengen bureaucratische eisen van de kleinere podia, waarvan alleen al een 70-tal jazz- en geïmproviseerde muziekpodia en dan nu de ensembles.
5. Rick van der Ploeg, staatssecretaris voor Cultuur in de jaren 90, is begonnen met de afbraak van de kunsten. Hij begon met een vraag: “Waarom het Concertgebouw Orkest wel subsidiëren en de Rolling Stones niet?” Geen idee van belastingvoordelen van commerciële bedrijven die commerciële concerten organiseren, geen notie van de miljardenindustrie van de auteursrechten organisaties. Vervolgens ging hij, om die in zijn eigen ogen oneigenlijke subsidiëring te legitimeren, de kunst gebruiken als politiek instrument, met name op het gebied van integratie- en jongerenbeleid.
6. Medy van der Laan gaf dit door Van der Ploeg geëntameerde beleid nader vorm door het beginsel van het “cultureel ondernemerschap” te introduceren. In hoeverre dit beleid daadwerkelijk van haar c.q. van Van der Ploeg afkomstig was, of dat de werkelijke bedenkers de ambtenaren op het departement zijn, is buitengewoon moeilijk te achterhalen omdat de invloed en het denken van die ambtenaren zich in volslagen duisternis afspeelt.
7. Het gevolg van dit alles is het zoveel mogelijk samenvoegen van zoveel mogelijk instellingen en fondsen in een minimum aantal mega-instellingen, op zo groot mogelijke afstand van de politiek. **Donemus** en **Gaudeamus** zijn met een aantal andere instituten uit de jazz, pop en wereldmuziek bij elkaar geharkt, en onze uitgever Donemus is daarmee gemarginaliseerd tot een lege naam op een velletje briefpapier.

Analyse

1. Er zijn een tiental orkesten die middels de basisstructuur min of meer hun gang kunnen blijven gaan; dit beslaat de muziek van ruwweg de 19de eeuw, van zeg maar Brahms t/m Mahler. De muziek van Haydn, Mozart en de vroege Beethoven wordt steeds meer het terrein van gespecialiseerde orkesten. De muziek van de 20ste eeuw en van de Barok (om over de tijd ervoor maar te zwijgen) wordt in vergelijking hiermee totaal gemarginaliseerd. Doordat zowel de vernieuwing en het onderzoek worden weggesaneerd, maar ook de grote lijn van de traditie

verdwijnt, zal het hele gebouw van de geschreven, autonome muziek op termijn als een kaartenhuis ineenstorten.

2. De commissie Muziek van het NFPK+ die deze adviezen leverde, mist alle expertise die nodig is en ontbeert derhalve iedere overkoepelende, artistiek-inhoudelijke visie. Geen wonder, zij bestaat uit een aartsconservatieve gesjeesde orkest-dirigent, enkele adviseurs/managers, een bioloog, een musicoloog, een programmeur van popmuziek en een “bedenker van evenementen”. Niemand, maar dan ook niemand uit de wereld van de ensemble cultuur, geen componist of musicus die nauw bij deze cultuur is betrokken. Dit is geen toeval. De makers worden al vanaf de inrichting van dit nieuwe fonds geweerd. Bovendien zijn deze adviezen in tegenspraak met de adviezen van de commissie Compositie, die aan de ene kant compositieopdrachten verstrekt heeft voor composities voor ensembles die aan de andere kant door de commissie Muziek worden afgebrand.
3. De lijn is duidelijk, eerst wordt stap voor stap, via het verdeel- en heersprincipe, de infrastructuur van de hedendaagse muziek afgebroken, vervolgens zullen de componisten aangepakt worden, maar daarmee zal het niet stoppen. De volgende stappen laten zich raden: het aantal orkesten zal worden teruggebracht tot een drietal, en daarna volgen de conservatoria. De muziekscholen hebben al in een eerder stadium het loodje gelegd. Over vier generaties weet, behoudens een enkele zonderling, niemand meer wie Bach was. Dit is wat ons te wachten staat.
4. De door Van der Ploeg begonnen strijd tegen de kunsten is gebaseerd op het waanidee dat het verschil tussen “hoge” en “lage” kunst niet meer van deze tijd zou zijn. Een liedje van André Hazes zou van vergelijkbare kwaliteit zijn als een aria van Bach of een lied van Schubert, alleen Hazes krijgt een voetbalstadion vol, en Bach en Schubert niet. Dit kan niet losgezien worden van de niet te stuiten drang naar het liefst continue, directe behoeftebevrediging in de maatschappij. De enorme hoeveelheid informatie die onophoudelijk op ons afkomt staat de noodzakelijke reflectie in de weg. Juist die reflectie is zo kenmerkend voor de kunst, en zeker voor de muziek, waar het “nemen van tijd” een essentiële voorwaarde is. Maar het is niet “van de straat”, het is elitair en daarmee verdacht. Kunstmuziek is altijd elitair geweest, of het nu de liederen van de troubadours betreft, waarvan vaak ten onrechte wordt gedacht dat het om een soort rondreizende popzangers ging (de troubadour Richard Leeuwenhart was een koning), of de organums van Perotinus, de *Messe de Notre Dame* van Machault, *Orfeo* van Monteverdi, de *Kunst der Fuge* van Bach, *Die Grosse Fuge* van Beethoven, *Jeux* van Debussy, *Inori* van Stockhausen – het is muziek waar je moeite voor moet doen, waar je in moet verdiepen.
5. Bovengenoemd waanidee leidt logischerwijs tot de premisse dat kunst zich maatschappelijk moet verantwoorden, zij moet zich bewijzen aan de straat. Daartoe moet zij kunnen worden gemeten, en dan zijn principes van publieksaantallen, marketingstrategieën, “cultureel ondernemerschap” of politieke doelen als integratie- en jongerenbeleid de enige in excelformulieren in te passen grootheden. Kunst gezien wordt als een *economisch* goed. Met begrippen als “kwaliteit”, “authenticiteit” en “autonomie” kunnen deze cultuureconomen helemaal niets. Daarmee kunnen zij niets met de kunsten als zodanig. **De kunst is een blok aan het been geworden.**
6. Het door Plasterk gehanteerde adagio “meer voor minder” kan voor een bedrijfsmatige aanpak wellicht zinvol zijn, alhoewel zelfs een bedrijf als Unilever zeer bewust verschillende merken van in principe gelijksoortige wasmiddelen in haar assortiment heeft – voor de kunsten is dit principe de dood in de pot. Het rijke palet aan ensembles is juist de grote kwaliteit van onze hedendaagse muziekcultuur. Daarop het principe van “meer voor minder” toepassen is misdadig. Alle ensembles zijn voortgekomen uit een eigen artistieke visie, geboren uit de muziekpraktijk.

Beeldenstorm

De in 30 jaar opgebouwde cultuurschat leggen op het procrustesbed van de “culturele economie” is bedacht door ambtenaren, onder de naïeve en van iedere kennis van zaken gespeende blik van bewindslieden en andere politici, uitgevoerd door managers en commissiehoppers in de rol van beulen. Deze slachting, een beeldenstorm naar Oudhollands gebruik, is een gotspe die zijn weerga niet kent. En dit afdoen als het gebruikelijke geklaag, zoals de minister van Cultuur onlangs deed, getuigt van een totaal gebrek aan visie op de oorsprong en het wezen der kunsten, de betekenis ervan voor onze maatschappij en de reikwijdte van de kaalslag die zich nu aan het voltrekken is; een kaalslag die de muziek tot in haar diepste, eeuwenoude wortels zal aantasten.

Den Haag, 21 augustus 2008,

Cornelis de Bondt

componist en docent compositie en theorie op het Koninklijk Conservatorium